

НАУКОВО-АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА

щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій у 2024 році

Вступ.

На виконання пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від 04 грудня 2019 року №1030 Міністерство освіти і науки України узагальнило інформацію, надану головними розпорядниками бюджетних коштів – шістьма національними академіями наук та центральними органами виконавчої влади, – щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій.

Форми для подання відповідних відомостей було укладено з урахуванням Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств (у редакції наказу Державної служби статистики України від 25 жовтня 2019 року № 350).

1. Передання технологій.

Чистий дохід від реалізації продукції підприємствами, установами та організаціями, які здійснювали трансфер технологій, у 2024 році значно зменшився порівняно з 2023 роком і склав 24,45 млн грн (145,69 млн грн у

Собівартість реалізованої продукції підприємств, установ та організацій, які здійснювали трансфер технологій, за звітний період складала 23,81 млн грн проти 146,49 млн грн у 2023 році, у тому числі ЗВО – 20,96 млн грн.

Передачу технологій та інших об'єктів права інтелектуальної власності у 2024 році здійснювали ЗВО, установи, підприємства та організації, які підпорядковані Національній академії наук України (далі – НАН) – 6 установ, Національній академії медичних наук України (далі – НАМН) – 2 установи, Національній академії аграрних наук України (далі – НААН) – 91 установа, Міністерству освіти і науки України (далі – МОН) – 11 ЗВО.

У звітному році підприємствами, установами та організаціями головних розпорядників бюджетних коштів було передано 1519 технологій, що на 24,1 % більше у порівнянні із 2023 роком, на загальну суму 95,88 млн грн, що на 13,91 млн грн менше порівняно із 2023 роком, у тому числі ЗВО передано 202 технології, що на 306 технологій менше порівняно із 2023 роком, на загальну суму 21,83 млн грн (у 2,1 раза менше порівняно із 2023 роком).

Головні розпорядники бюджетних коштів подали відомості щодо доходів, отриманих установами, підприємствами та організаціями, що належать до сфери їх управління (перебувають у їх віданні), за договорами на передання технологій (рис. 1).

Установи НААН у звітному році за договорами про передання технологій отримали дохід у сумі 69,95 млн грн, що в 1,4 раза більше порівняно із 2023 роком; НАН – 3,97 млн грн, що на 0,09 млн грн більше, ніж аналогічний показник у 2023 році; НАМН – 0,13 млн грн, що в 4 рази менше порівняно із 2023 роком; МОН – 21,83 млн грн, що в 2,5 раза менше порівняно із доходами, отриманими за договорами на передання технологій у 2023 році, при цьому доходи у повному обсязі отримані ЗВО, а наукові установи МОН не здійснювали трансфер технологій у звітному році.

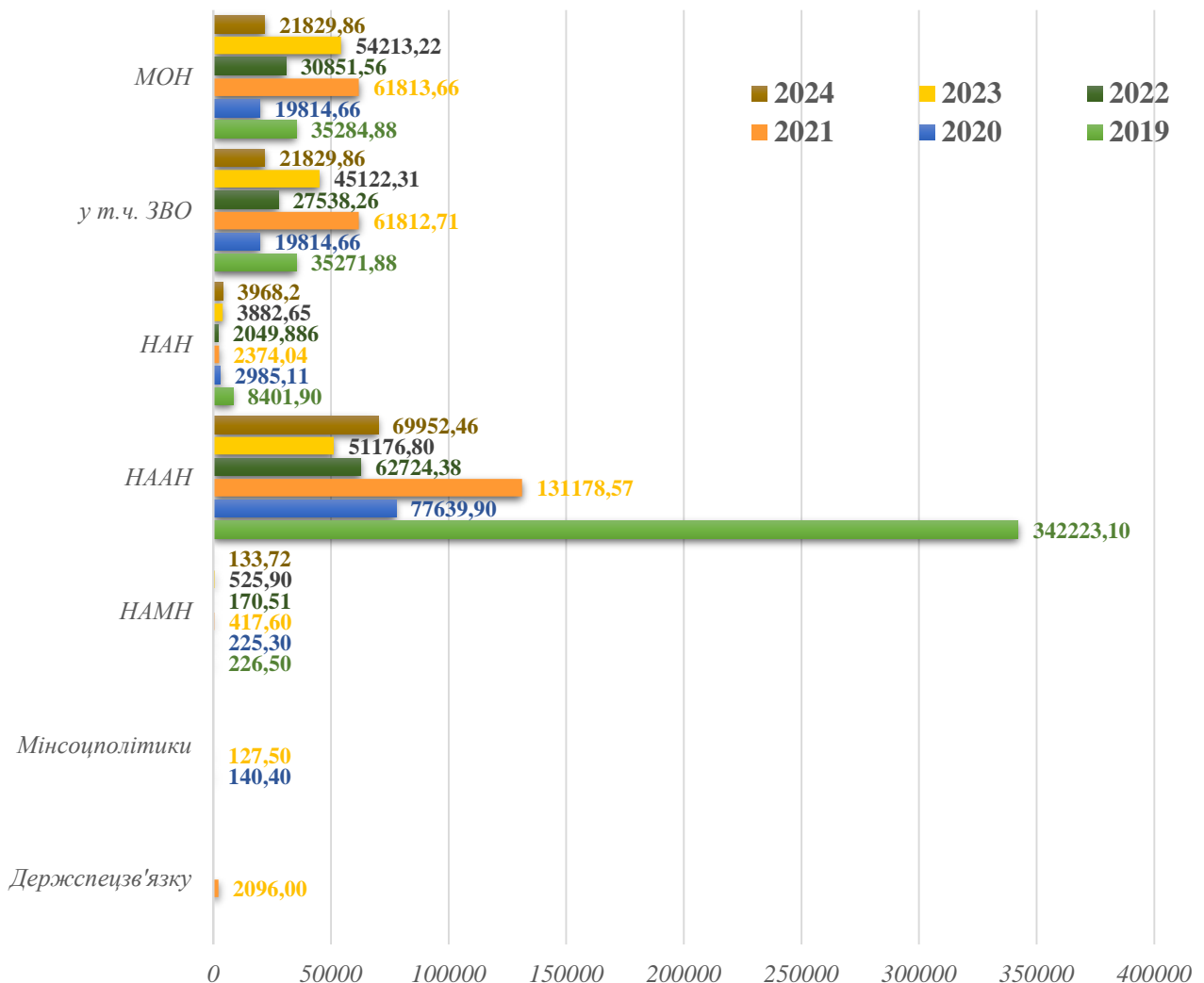

Рис. 1. Динаміка доходів за договорами на передання технологій у розрізі головних розпорядників бюджетних коштів у 2019 – 2024 роках, тис. грн

За формами передання технологій найбільшу частку доходів становили договори на *передання результатів наукових досліджень та розробок* – 63,3 % або 60,73 млн грн, у тому числі ЗВО – 22,3 % або 21,41 млн грн. Найменша частка у 2024 році припадає на доходи від передання *прав на патенти* – 0,5 % або 0,47 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,05 млн грн або 0,05 %). Частка доходів від *передання ноу-хау, угод на передання технологій* становила 19,0 % або 18,21 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,03 млн грн або 0,03 %). Доходи від *ліцензій на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей* становили 17,2 % або 16,47 млн грн (у тому числі ЗВО – 0,35 % або 0,34 млн грн) (рис. 2).

Тобто у 2024 році, як і в попередні роки, переважно укладалися договори на передання результатів досліджень та розробок. Слід зазначити, що за всіма формами передання технологій кількість договорів має зростаючу тенденцію. Найбільше у 2024 році порівняно з 2023 роком зросла кількість договорів на передання прав на патенти – в 4 рази.

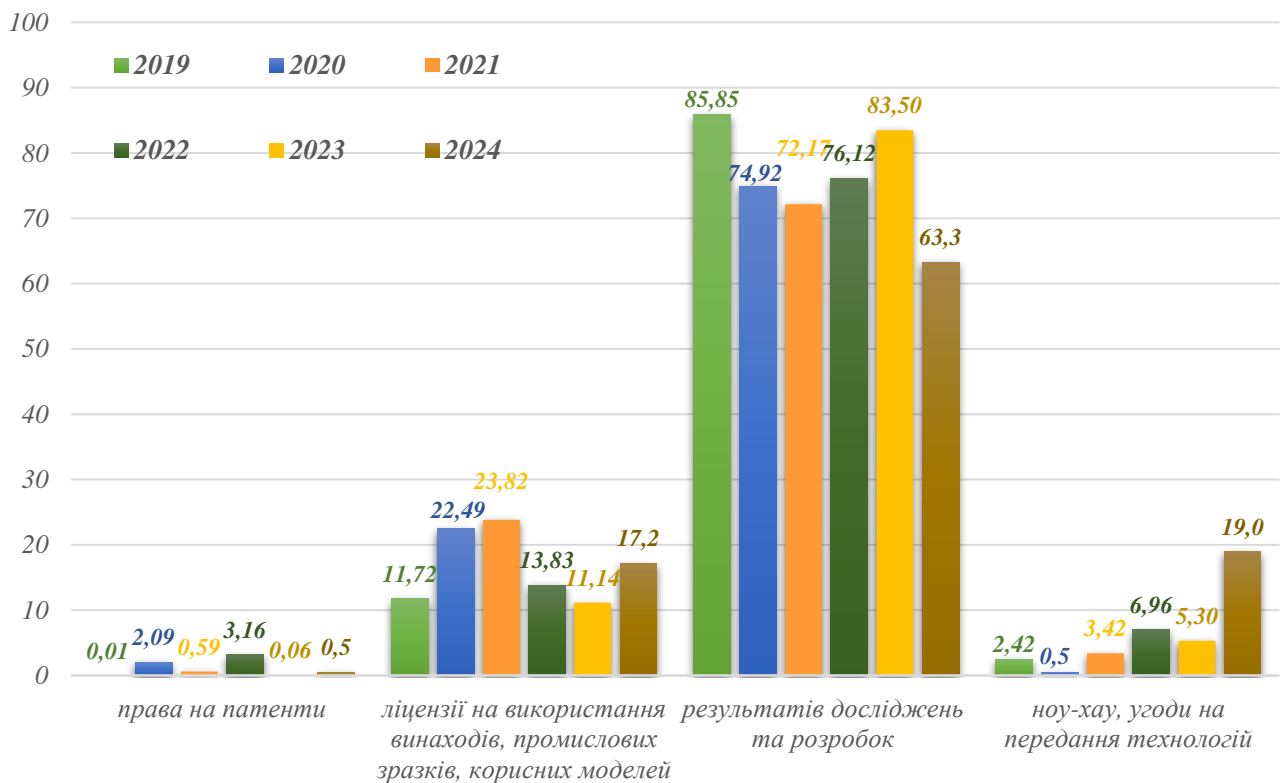

Рис. 2. Структура доходів за формами договорів на передання технологій у 2019 – 2024 роках, %

2. Придбання технологій.

У звітному періоді видатки на придбання технологій здійснювали установи МОН та підприємства, установи і організації НААН на загальну суму 2,95 млн грн (5,33 млн грн у 2023 р.).

Зокрема, підприємства, установи та організації НААН придбали 506 технологій, що на 155 одиниць менше, ніж у 2023 році, на загальну суму 2,46 млн грн. Сума витрат на придбання технологій була на 2,43 млн грн меншою порівняно з 2023 роком.

Видатки установ МОН у 2024 році були спрямовані на придбання 22 технологій (20 технологій у 2023 році). У вартісному вираженні сума витрат на придбання технологій становила 0,49 млн грн проти 0,43 млн грн у 2023 році (рис. 3).

Варто зазначити, що серед організацій МОН всі технології були придбані ЗВО, науковими установами МОН придбання технологій у звітному періоді не здійснювалося.

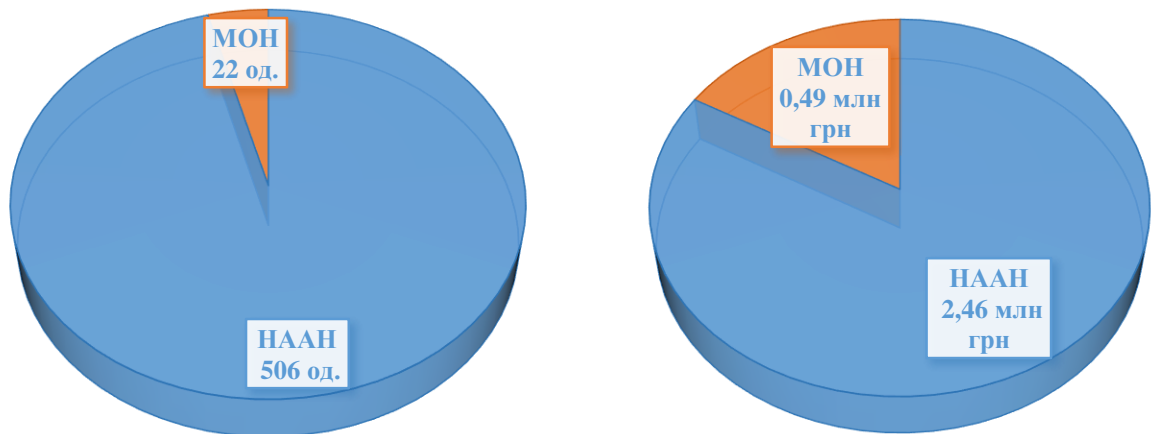

Рис. 3. Кількість та вартість технологій, придбаних за договорами на придбання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2024 році

Порівняно з 2023 роком, у 2024 році видатки на придбання технологій зменшились в 1,8 раза, також кількість договорів на придбання технологій зменшилася на 22,5 %.

Структура витрат на придбання технологій представлена на рис. 4. Так, якщо у 2019 році найбільшу частку договорів, а саме 97,40 %, склали договори на придбання прав на патенти, у 2021 році – договори на придбання ноу-хау, угоди на придбання технологій (74,61 %), то у 2020, 2022, 2023, 2024 роках

найбільшу частку, а саме 99,57 %, 94,64 %, 75,68 %, 54,75 % відповідно, становили договори на придбання результатів досліджень та розробок.

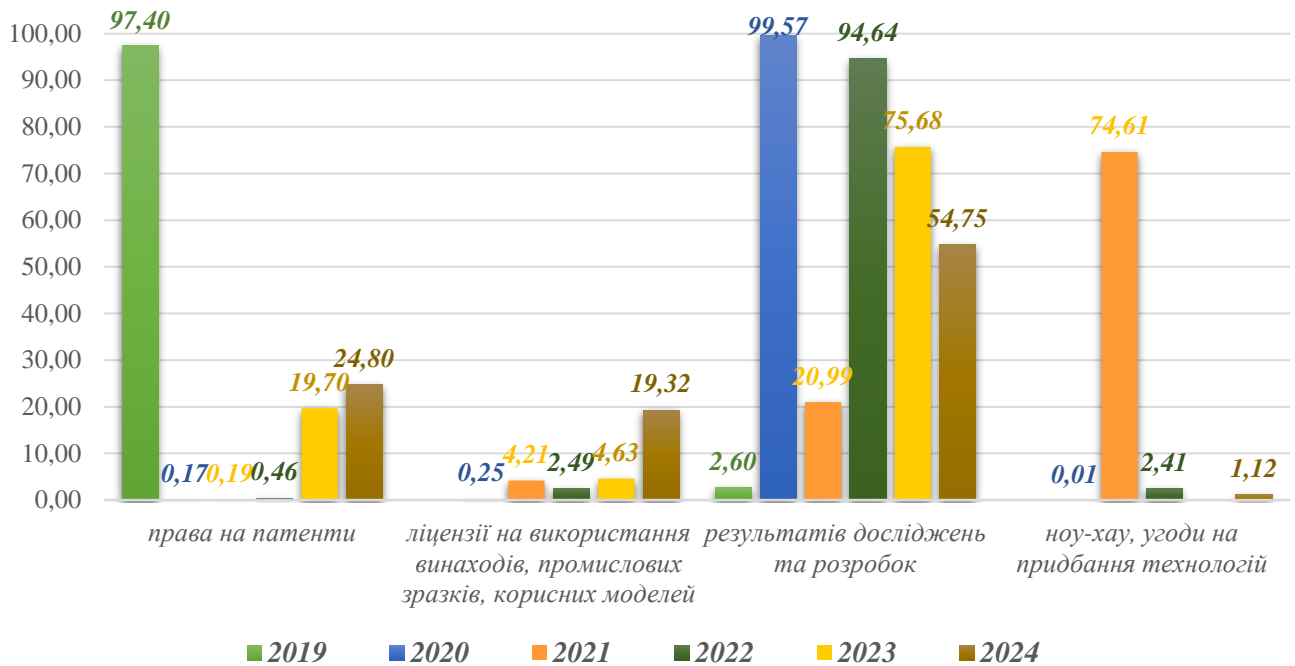

Рис. 4. Структура видатків за формами договорів на придбання технологій у 2019 – 2024 роках, %

Варто зазначити, що в 2024 році значно зросла частка видатків на ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей – з 4,63 % у 2023 році до 19,32 % у 2024 році. Також у звітному році зросла частка договорів на придбання прав на патенти – 24,80 %. Договори на придбання ноу-хау, угоди на придбання технологій у 2023 році головні розпорядники бюджетних коштів не заключали, а в 2024 році їх частка у структурі видатків була найменшою – 1,12 %.

3. Матеріальне заохочення авторів технологій та осіб, які здійснювали трансфер технологій.

Частка видатків на матеріальне заохочення (у тому числі виплата винагороди авторам технологій та виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій) у чистому доході підприємств, установ та організацій у звітному періоді складає 73,8 % або 18,04 млн грн (у тому числі ЗВО – 36,3 % або 8,88 млн грн), а частка витрат на придбання технологій у чистому доході – 12,1 % або 2,95 млн грн (у тому числі ЗВО – 2,0 % або 0,49 млн грн).

Видатки на матеріальне заохочення у звітному році розподілились таким чином: виплата винагороди авторам технологій становила 53,4 % або 9,63 млн грн, у тому числі ЗВО – 30,3 % або 5,46 млн грн, виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, – 46,6 % або 8,41 млн грн, у тому числі ЗВО – 19,0 % або 3,42 млн грн (рис. 5).

Слід зазначити, що виплата винагороди авторам технологій у грошовому еквіваленті у 2024 році зросла в 3,3 рази порівняно із аналогічним показником 2023 року.

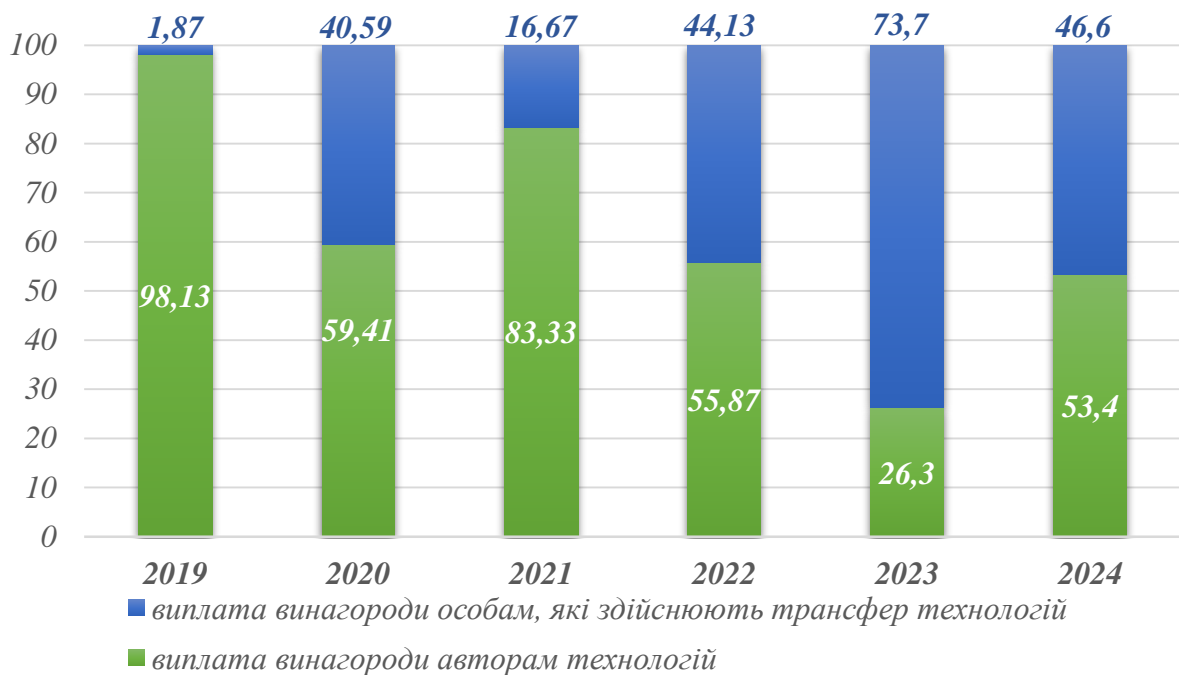

Рис. 5. Структура видатків на матеріальне заохочення у 2019 -2024 роках, %

Установи НАМН у звітному році здійснили виплати авторам технологій на загальну суму 9,3 тис. грн, НАН – 2,17 млн грн, НААН – 1,99 млн грн, МОН – 5,46 млн грн, у тому числі ЗВО – 5,46 млн грн.

У 2024 році зросла кількість договорів на передання технологій і спостерігається зростання виплат авторам технологій в установах, підприємствах та організаціях, що належать до сфери управління (перебувають у віданні) МОН, НААН, НАН. Незначне зменшення виплат винагороди авторам технологій у 2024 році показали установи та організації, що перебувають у віданні НАМН (рис. 6).

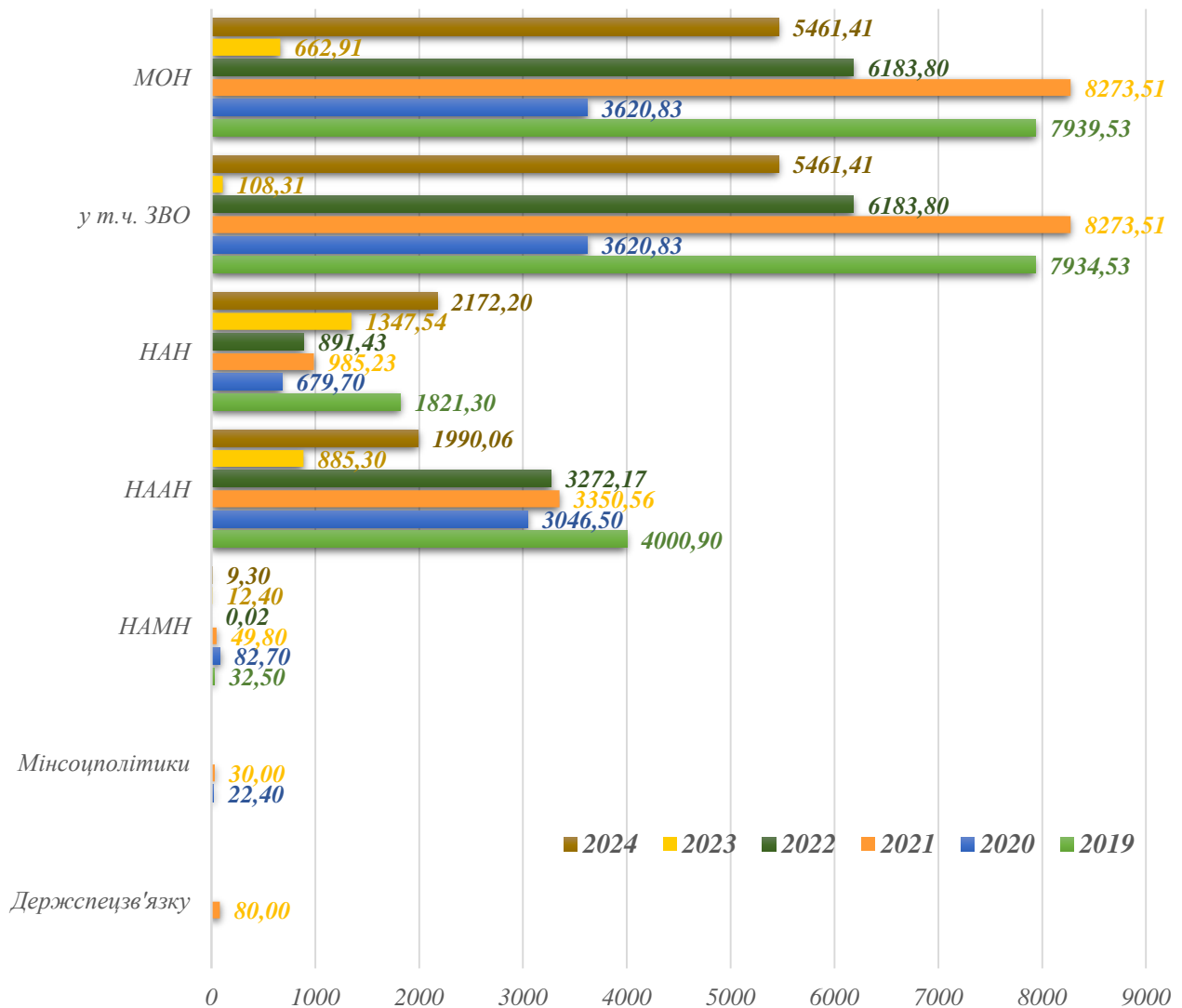

Рис. 6. Видатки на виплату винагороди авторам технологій, здійснені підприємствами, установами та організаціями, за розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2024 роках, тис. грн

Частка видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2024 році становила: НАМН – 6,95 %, НАН – 54,74 %, НААН – 2,84 %, МОН – 25,02 %, з яких ЗВО – 25,02 % (рис. 7).

Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, становить 10,04 %.

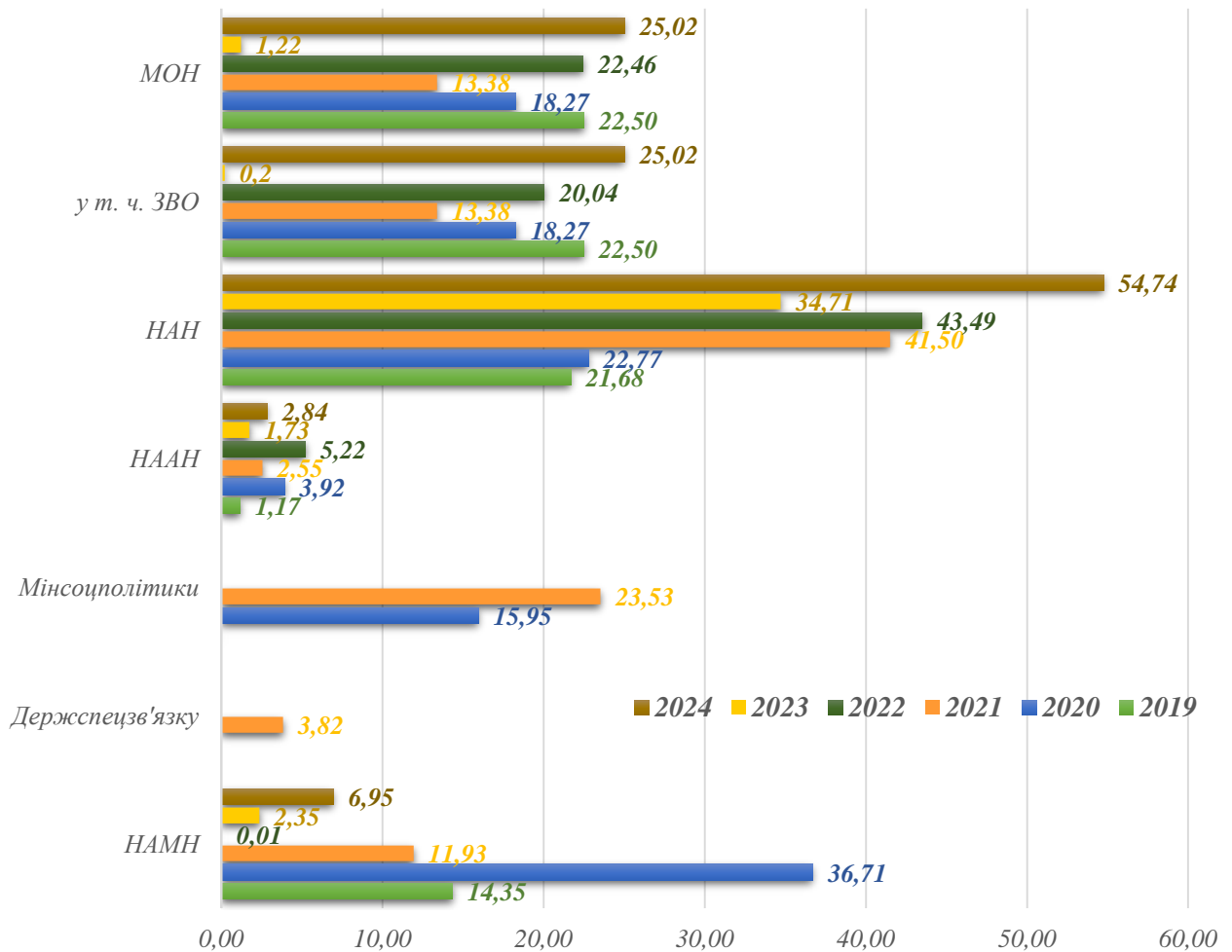

Рис. 7. Частка видатків на матеріальне заохочення авторів технологій від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2019 – 2024 роках, %

Установи НАН виплатили винагороду особам, які здійснюють трансфер технологій, на загальну суму 1,32 млн грн, НААН – 3,66 млн грн, МОН – 3,43 млн грн, які в повному обсязі було сплачено співробітникам ЗВО (рис. 8). Науковими установами НАМН останні п'ять років такі виплати не здійснювалися.

Варто зазначити, що у 2024 році в установах НАН та НААН виплати винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, зросли. Зокрема, в установах НАН виплати винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, у 2024 році зросли у 5,1 рази порівняно з попереднім роком.

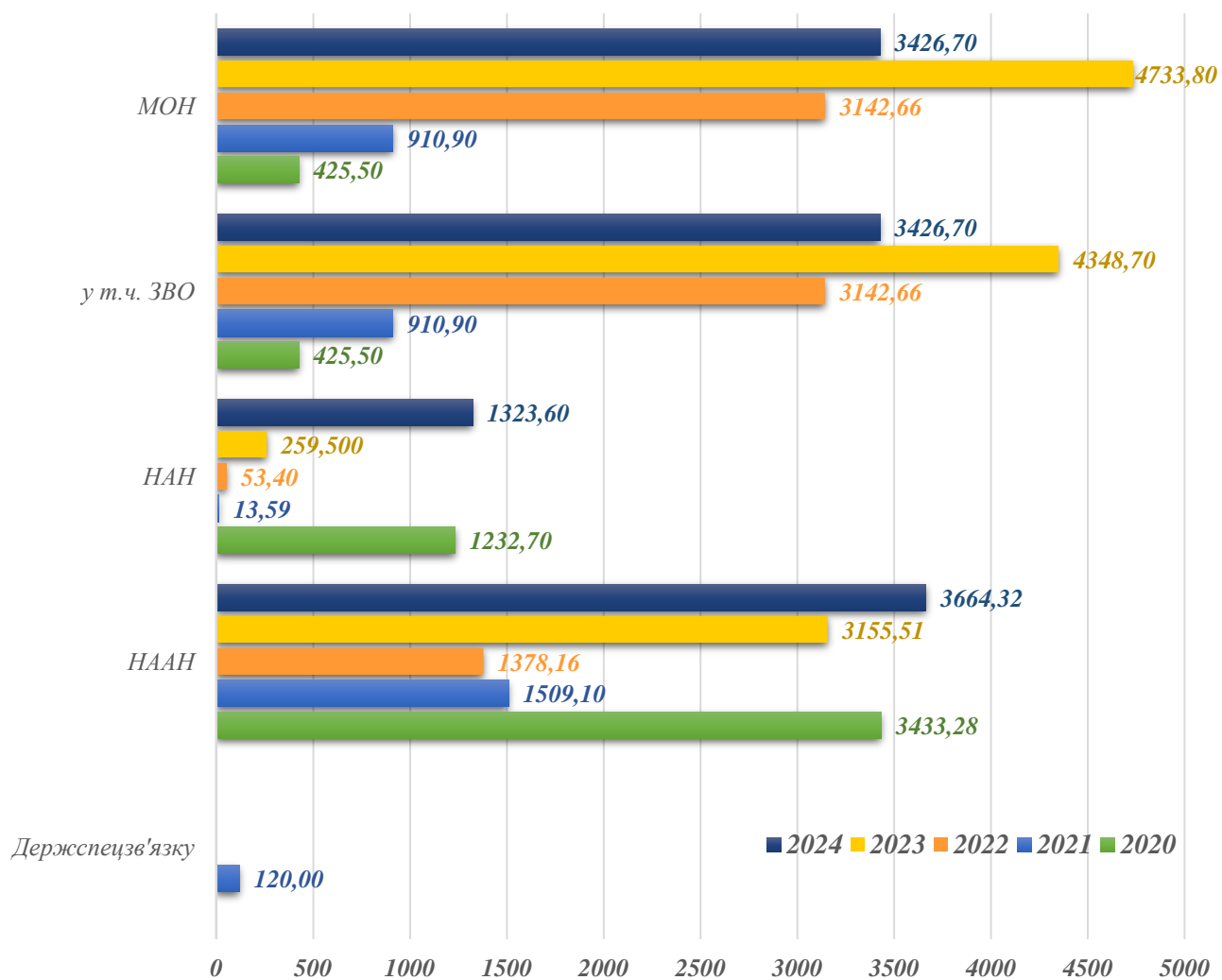

Рис. 8. Видатки на виплату винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій, за розпорядниками бюджетних коштів у 2020 – 2024 роках, тис. грн

Частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2024 році становила: НАН – 33,35 %, НААН – 5,24 %, МОН – 15,70 %, у тому числі ЗВО – 15,70 % (рис. 9).

Середнє значення частки видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, становить 8,77 %.

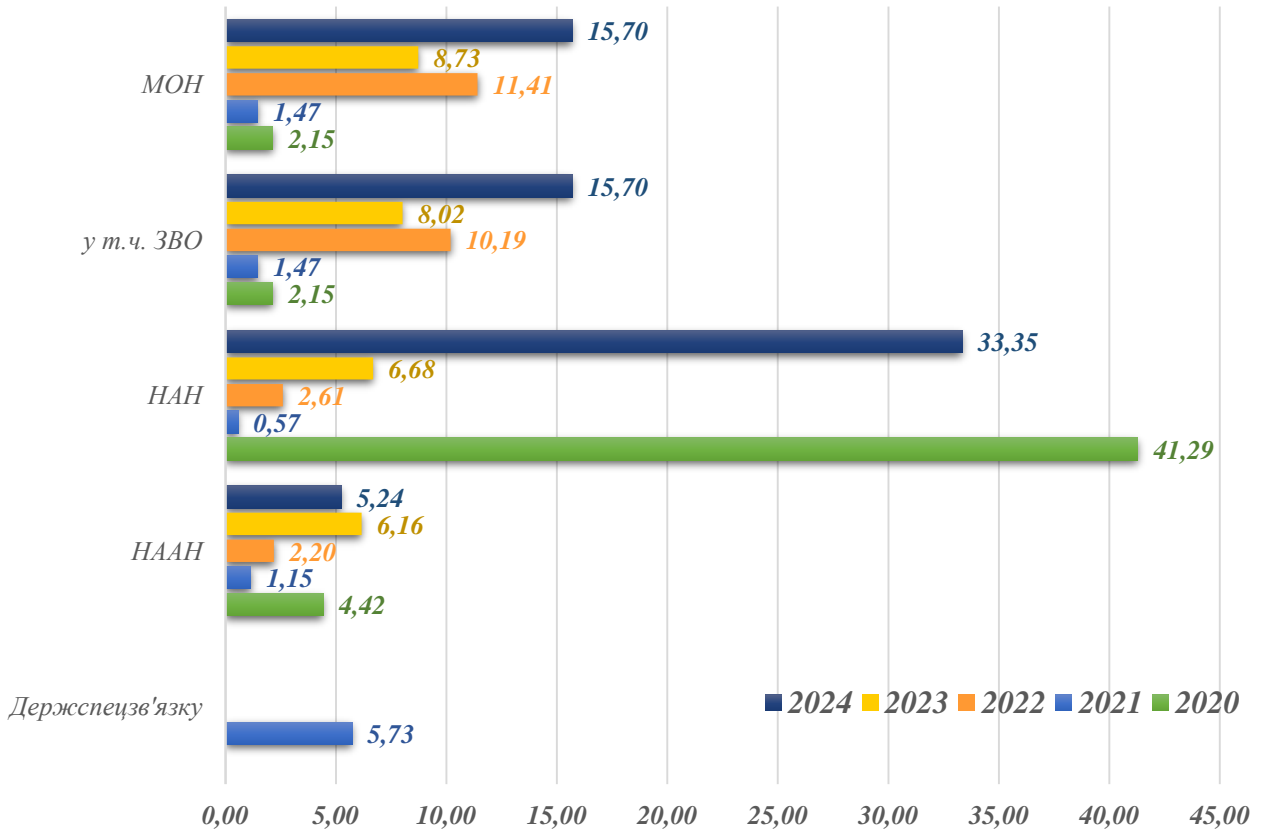

Рис. 9. Частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, від доходів, отриманих за договорами на передання технологій, за головними розпорядниками бюджетних коштів у 2020 – 2024 роках, %

Висновки.

Результати здійсненого моніторингу свідчать, що установи, підприємства та організації головних розпорядників бюджетних коштів дотримуються вимог щодо розміру мінімальних ставок виплати винагороди особам, які здійснюють їх трансфер, затверджених постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій та особам, які здійснюють їх трансфер» від 04 грудня 2019 року № 1030, а саме: не менш як 2 % доходу, одержаного на підставі договору про трансфер технологій. Зокрема, у 2024 році частка видатків на матеріальне заохочення осіб, які здійснюють трансфер технологій, у всіх головних розпорядників бюджетних коштів становила більше 2 % доходу.

Водночас вимог до розміру мінімальних ставок виплати винагороди авторам технологій – не менше 20 % від доходу, одержаного від договорів про

трансфер технологій, – дотримуються установи МОН та НАН, а в установах НААН та НАМН частка винагороди авторам технологій була меншою.

З огляду на вищезазначене, у звітному періоді виплати винагороди мали істотний вплив на фінансовий стан установ, підприємств та організацій у порівнянні з 2023 роком, оскільки вони становили 73,8 % чистого доходу від реалізації продукції, а в 2023 році – лише 7,60 %.

Структура видатків за формами договорів на придбання технологій свідчить, що у звітному році перевага надавалася придбанню результатів досліджень та розробок, що вплинуло на кінцеву вартість договору і може мати на меті їх подальше доопрацювання та впровадження у реальний сектор економіки.

Слід зазначити, що із 356 підприємств, установ та організацій, які подали відомості щодо запитуваної звітної інформації, діяльність у сфері трансферу технологій здійснювали 30,9 % або 110 з них, у тому числі 11 ЗВО.

Безумовно, значний негативний вплив на результати діяльності підприємств, установ та організацій у сфері трансферу технологій у 2024 році мала повномасштабна збройна агресія РФ проти України через руйнування та знищення дослідницької інфраструктури, виїзд науковців за кордон, скорочення фінансування, але разом з тим, це зумовлює потребу в розробці нових технологій, необхідних для економічного відновлення та відбудови держави.

ВІДОМОСТІ

органів державної влади, Національної академії наук України та національних галузевих академій наук України щодо впливу діяльності у сфері трансферу технологій на фінансовий стан підприємств, установ та організацій у 2024 році

Показник	Код рядка	Од. виміру	Організації		
			Усього	з них, що здійснюють трансфер технологій	у тому числі ЗВО
1	2	3	4	5	6
Кількість організацій	1000	од.	356	110	11
Чистий дохід від реалізації продукції	1100	тис. грн	24447,00	24447,00	20961,70
Собівартість реалізованої продукції	1200	тис. грн	23813,40	23813,40	20961,70
Доходи за договорами на передання технологій – усього у тому числі за формами передання:	1310	од.	1519	1519	202
	1320	тис. грн	95884,24	95884,24	21829,86
права на патенти	1311	од.	16	16	2
	1321	тис. грн	469,10	469,10	52,00
ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1312	од.	232	232	10
	1322	тис. грн	16474,35	16474,35	336,10
результатів досліджень та розробок	1313	од.	982	982	197
	1323	тис. грн	60730,88	60730,88	21409,76
ноу-хау, угоди на передання технологій	1314	од.	297	297	1
	1324	тис. грн	18209,92	18209,92	32,00

1	2	3	4	5	6
Видатки на матеріальне заохочення (із рядка 1320)	1400	тис. грн	18039,59	18039,59	8880,11
виплата винагороди авторам технологій	1411	осіб	315	315	17
	1421	тис. грн	9632,97	9632,97	5461,41
виплата винагороди особам, які здійснюють трансфер технологій	1412	осіб	188	188	48
	1422	тис. грн	8414,62	8414,62	3426,70
Витрати за договорами на придбання технологій – усього у тому числі за формами придбання:	1510	од.	528	528	22
	1520	тис. грн	2955,86	2955,86	493,10
права на патенти	1511	од.	223	223	0
	1521	тис. грн	733,08	733,08	0
ліцензії на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей	1512	од.	47	47	1
	1522	тис. грн	571,03	571,03	0,00
результатів досліджень та розробок	1513	од.	255	255	21
	1523	тис. грн	1618,55	1618,55	493,10
ноу-хау, угоди на придбання технологій	1514	од.	3	3	0
	1524	тис. грн	33,20	33,2	0